

גילוי

גילוי עריות - כשנתיב זמן טכילה נענה לנה, והיא יראה לומר: לא טעלה, ומשקמה נדה שפיכות דמים - כי נאלץ או פעמים שנורחם מפניו ונפלה נלחם הפחיתים או נגשר. וחילול שבת - פעמים שמדלקת נר או מנשלת משחטיה, מפני אימתו, והוא אינו יודע. עשרתם - פירות שנאלץ למחר, ערבבתם - עירובי חצירות.

בהמתן של עדיקים - ביהלל שותפין (חולין ה,ג), אבר בן החי - שאבד מהם אבר מן השמטה, ומפני אימתו פתחו עניו אבר מן החי והניחו פתחו, שלא יבין

1) אָמַר רַב חֲסֵדָא: לְעוֹלָם אֵל יִטִּיל אָדָם אֵימָה יִתִּירָה בְּחוּף בֵּיתוֹ, שֶׁהִרְיָ פִילְגֵשׁ בְּגִבְעָה הַטִּיל עָלֶיהָ בְּעֵלָה אֵימָה יִתִּירָה, וְהַפִּילָה בְּמָה רַבּוּת מִיִּשְׂרָאֵל. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמְטִיל אֵימָה יִתִּירָה בְּחוּף בֵּיתוֹ, סוּף הוּא בָּא לְיַדִּי שְׁלֹשׁ עֲבִירוֹת: גִּילּוֹי עֲרִיּוֹת, וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, וְחִילּוֹל שֶׁבֶת. "אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה, הָא דְאָמְרִי רַבְּנָן: שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צָרִיף אָדָם לִזְמַר בְּחוּף בֵּיתוֹ עָרֵב שֶׁבֶת עִם חֲשִׁיכָה: עֲשֻׂרְתָּם? עֲרֻבְתָּם? הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר! צָרִיף לְמִימְרֵיהֶוּ בְּנִיחוּתָא, כִּי הֵיכִי דְלִיקְבִּלוּ מִיְנֵיהּ. אָמַר רַב אֲשֵׁי: אָנָּא לֹא שְׁמִיעָא לִי הָא דְרַבָּה בַר בַּר חֲנָה, וְקִינְיָמֵיהּ מִסְבְּרָא. אָמַר רַבִּי אֶבְהוּ: לְעוֹלָם אֵל יִטִּיל אָדָם אֵימָה יִתִּירָה בְּחוּף בֵּיתוֹ, שֶׁהִרְיָ אָדָם גְּדוֹל הַטִּיל אֵימָה יִתִּירָה בְּחוּף בֵּיתוֹ וְהָאֵכִילוּהוּ דְבַר גְּדוֹל, וּמִנּוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶן גַּמְלִיאֵל. - הָאֵכִילוּהוּ סִלְקָא דְעֵתָף? הַשְּׁמָא יִבְהַמְתָּן שֶׁל צְדִיקִים אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא מְכִיב תַּקְלָה עַל יָדָם, צְדִיקִים עֲצָמָן לֹא כָּל שָׁבוּן! אֵלָא בְקִשׁוֹ לְהָאֵכִילוּ דְבַר גְּדוֹל, וּמֵאֵי נִיהוּ? אָבַר מִן הַחִי.

תוספות

השתא בהמתן של עדיקים כו' - אמר רבינו תם: דלא פריך אלא בני מינדי דאביה, דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור. ולהכי לא פריך גבי רבי ישמעאל שקרא והטה בפרק קמא דשבת (יב,ב), וגבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם (חגיגה טו,א), ובההיא דפרק שני דכתובות (כח,ב) דהעלו עבד לכהונה על פיו - לא גריס ליה רבינו תם. אף על פי שיש שם אכילת איסור תרומה לאשתו ולבניו, שהן אסורין בתרומה, מכל מקום כיון שחכם עצמו אין נכשל באכילת איסור - אין סברא להקשות. ורב ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה (פסחים ק"ג) אף על גב דאמר התם (ק"ה,א) דמיתתו באסכרה, ובראש השנה (כ"א,א): בסים תבשילא דבבליי בצומא רבא דמערבא - אין דבר מנוה כל כך אכילה של היתרא בשעת האיסור.

ה'תש"ח האדרת בני - אהרן א"א
באדר ה'תש"ח
י"ג אדר
בב"ד
גבאי סגמ
אדרת בני - אהרן א"א
באדר ה'תש"ח
י"ג אדר

גילוי א"א - ג' ע"ב

3) שלש עבירות - בסדר עולם אמר דאזינו יום דפילגש בגבעה שבת היה. ורבינו חננאל כתב שלש עבירות - גילוי עריות, ושפיכות דמים, וחילול השם, ושלשתן היו בפילגש בגבעה, ולהכי לא חשיב אבר מן החי. ערבתם - פירש בקונטרס: עירובי חצירות. ואין נראה, אלא כמו שפירש בקונטרס ב"במה מדליקין" (שבת לד,א), דמריך התם: הא גופא קשיא, אמרת "עם חשיכה ערבתם", (שבת לד,א), והדר תני: ספק חשיכה מערבין; ומשני: כאן - בעירובי תחומין. פירש בקונטרס: דרשא בעירובי תחומין, דבספק חשיכה אין מערבין. וכן פפא אמר: אצטריך, תחומין מחמירין טפי, שיש לה סמך מן הפסוק. וכן משמע בפרק "מי שהוציא והו" (עירובין מ"ג) גבי הלכה כדברי המיקל בעירוב. רב פפא אמר: אצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי בעירובי חצירות, אבל בעירובי תחומין - אימא לא.

4) ובענין זה הנאמר בגמרא אבין לע"ד אומ' ותלך מאתו ר"ל מאתו היו כל הדברים האלה ג"ע ושפיכות דמים וח"ש וחילול ה' כפי הפירוש הנז' יען שהטיל אימה יתירה בתוך ביתו על זבוב או נימא שהוא גרם ליפול כמה רבבות בישראל וז"ש מאתו והוא נכון.

ד"ר י"ג סולמ"א

6) יט וכן צו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו עמה (ג) בנחת ולא יהיה עצב ולא רגז:

והוא, האלף אשתו ט"ו

7) וחידושי שבת כו'. נמדר עולם דלוחו יום דפילגש בגבעה שנת היה כו' כמ"ש המוס' ויש לדקדק גם אם שנת היה מאי חילול שנת איכא ויש לפרש דלוחו על יום וזו דפילגש בגבעה קאמר אלא על יום המלחמה דפילגש בגבעה היה שנת דה"ל מלחמה של מלוא דמוחר שנת וק"ל:

אדרת

8) ב לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו. האי לשון לעולם דקאמר להראות אפילו רואה בהם דבר שאינו הגון אפ"ה אל יטיל אדם אימה יתירה עליהם כמו פלגש בגבעה שעשתה שלא כהוגן אפ"ה לא היה לו להטיל עליה אימה יתירה שע"כ נפלו כמה רבבות מישראל. והא דקאמר אימה יתירה היינו לומר דאימה שאינה יתירה כל כך שרי להטיל אינשי ביתו וכדאיתא בשבת דף ק"ה ע"ב כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא רבי אחא בר יעקב חבר מני תבירי כדי למירמי אימתא והא דקאמר בסמוך צריך למירמינהו בניחותא משמע בלי שום אימה כלל דהיינו כששואל אותם או מצוה להם דבר יאמר בניחותא ויקבלו לעשות כדכריו כיון שכבר הטיל עליהם אימתו קודם הציווי:

י"ג א"א

8) וכן נראה לכאור דברי המהרש"א בגיטין דף ר' דאמרו שם שבמעשה דפלגש בגבעה היה חלול שבת וביאר המהרש"א שם שיום המלחמה דפלגש בגבעה היה בשבת דה"ל מלחמת מצוה דמותר בשבת. וצ"ב דאם מותר, למה אמרו שהיה שם חלול שבת, וע"כ כמו שבארנו שאף ששבת נדחית במלחמה מ"מ מסרי חלול שבת וגם אין מקיימים עשה של חשבות וכנ"ל.

ה'תש"ח האדרת בני - אהרן א"א

ג' המוליק צריך להודיע מבעוד יום קודם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצוות בבתים והן העוסקות במלאכת הבית. ואף על פי כן צריך האיש להזהרן לברוק איתן על כך ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך הודיע את הנה. טעם חשיבה ונכנס השבת טעם לא נכנס אין מוליקין:

והוא יצאן טעם כ"ה

10

עין איה

רצב. שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיבה וכו'. מה"מ אריב"ל א"ק וירעת כי שלום אהלך ומסרת נזך ולא תחטא. גמר תכלית כל מצוה ואזהרה של תורה הלא הוא הרושם של הטוב והקדושה שהיא עושה בנפש. ע"כ איתם הדברים שהם נמשכים והולכים ע"פ מנהגם הקבוע בבתי ישראל הכשרים, רק אז תגלה פעולתם לטובה, ע"י מה שיהיה אדון הבית היודע בכירור שנעשו הדברים הללו כחק מצות תה"ק. הידיעה, היא תביא בלבו אותם הרשמים הטובים של הקדושה העליונה, שהמעשים הללו פועלים בהמשכם. ע"כ צריך שישאל את אנשי ביתו, למען יודע לו אל נכון כי אמנם שלום אהלך וחקי תורת ד' נשמרים בו, ורק אז ע"י הידיעה תבא הפעולה הטובה לרשום עליו את רשומה. ואז בהיותו הוא מתעלה ע"י הליכות החיים הנעשים בביתו, הנה יתעלה הבית כולו עמו, בהיותו הוא המפקד את נהגו, ויהיו הדברים הטובים והמעלות המסתעפות מהם נעשים ע"פ פקודתו. לא שילכו הדברים במקרה, כאילו אינם יסודי הבית כ"א דברים טפלים שהבית יכול גם מבלעדן לעמוד. לא כן, על אדון הבית החובה להראות ששמירת חוקי השי"ת ומשפטיו בבית המה האשיות שהבית עליהן נשען. ע"כ הם צריכים להיות נודעים לו, ונעשים בפקודתו, בוהירות מיוחדת של מנהיג ומפקד. רק אז הנך בטוח בפקדך נזך, אחרי הידיעה שתדע ותחפז לדעת [כי] שלום אהלך שלא תחטא. ע"כ בכניסת אור השבת קודם, למועד אשר בו תורת הקדושה הישראלית בכל עזה ותקפה בבית האיש הישראלי, אז המועד הנכון להטביע את החותם הראוי למשטר הבית הבנוי בישראל, לרומם את ערכם של חיי הבית הכשרים, עד רום מעלתם היסודית, להראות את צורתם הרוממה ואת עקריותם, בתור הנושאים היותר עליונים של יסוד חיי הבית וכבודם.

רצב. אמר רבה בר"ה אע"פ דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו'. צריך למימרינהו בניחותא כ"ה הליקבלינהו מיניה, אמר ר"א אנא לא שמייע לי הא דאמר רב ר"ה וקיימתי מסברא. יש בכל הדרכה פעולה קרובה ופעולה רחוקה: הפעולה הקרובה היא בענין אותו הדבר הפרטי הנדרש עכשיו להדרכה לקיים, בעשייה או במניעה. הפעולה הרחוקה היא בענין חשיבות התוצאות, שכלל ההנהגה פועלת כשהיא עומדת בחקפה. והנה לפי הנראה שיש בכל שלטון שני הדרכים הידועים, של נועם ושל חובלים, לרדות ביד חזקה או לנהל ברך ונעם, אם נשים מגמתנו רק לצד ההדרכה הפרטית אז יתגלה מיד לעינינו שיותר נפעול על הלכות ע"י אמירה רכה מאילו נבקש לבא ברדיה ובעקיפין. אבל אם נחזור עד סוף תעודת השלטון הפועל בכללות מציאותו, אז יש אשר ההנהגה החזקה תכריע את הכף. כי בהיותה ידועה ומפורסמת בכחה כי עו, חכף מיראה גם את הסוררים, ולא עוד שתוכר מציאות הצורך למשטר, ויוחש הערך הגדול שיש לדברים המזוהרים ע"י מציאות משטר חזק. א"כ לכאורה יש כאן פעולה יתירה אם תהיה הרדיה חזקה, יוצאת מכלל הרכות והנעימות המחוונה הרבה. אמנם אמחת ההכרעה אינה כן בנוגע לחקי ד' ומשפטיו, כי מאשר ידענו שעצם עשיית המצוה היא מוככת את הדעת ואת הרגש, א"כ לא לבד ביחס להענין הפרטי, כי אפילו לכללות ההדרכה יש יתרון גדול להנהגת הנעימות והרך, מפני שכיון שיותר קרובה הפעולה הפרטית להעשות ע"י אמירה רכה, הלא עצם הפעולה הטובה בעצמה היא תהיה העוזרת ג"כ לההדרכה הכללית. ע"כ צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה, ותצא התועלת הקרובה, וזוה תצא ג"כ התועלת הרחוקה, כחק מצוה גוררת מצוה! אמנם ההשקפה היותר עליונה היא היא ההשקפה הזאת, החודרת עד כל דבר פרטי, ומעיינת על הפרטים בצירוף הכללים הגדולים שהם מביאים אליהם. זה אמנם הוא נידון רק אם נחליט שמצד ההשפעה הכללית יועיל רושם של הרדיה החזקה יותר מהרושם הרך. ר"א אמר דלא שמייע ליה הא דרבה בר"ה, ולא בא לשקול את מדת הכלליות ע"פ מדת הקיבוץ של הפרטים, כפי אותה הסקירה העליונה שממנה נובע מקור דברי רבה בר"ה, כ"א קיימתי מסברא הכללית, שבכל אופן יש לנטות יותר אחר מדת הנעימות, מצד עצמותה וחמדתה, מצד שהיא טובה ונוחה. ואם אחר כל החשבון הארוך של תוצאות המעשים, ג"כ יתבאר שמתאים [הוא] להנטיה העדינה של הנפש הטובה, ה"ז טוב כפול.

מא נב

11

בקשו להאכילו דבר גדול ומאי גיהו אבר מן החי כו'. נראה דקרי ליה דבר גדול דאין כן נמ נלטה על שום איסור אכילה רק על אבר מן החי וק"ל:

להושא

12

דף ז'. בקשו להאכילו דבר גדול, ומאי גיהו אבר מן החי כ"ל כס"ה, קרי ליה דבר גדול, כי הרב חק"ל ז"ל ביו"ד ח"א סי' ח' העלה לדעת גדולי השוסקים שאם אכל אדם אבר מן החי יש בידו איסור לאו דאבר מן החי, ואיסור עשה דאינו זכות, דעבר אעשה דשמיטה, דכתיב וזנחה ואלת ע"ש, ולכן מאחר שיש בו עשה ול"ת, להכי קרי ליה דבר גדול:

בן י"א

מ"ה. מנצח אגש אגמא
ניצח אלו, מנצח א"ת